

Könyvének második részében a szerző egyfajta *színházi algebrát* épít fel. Eljárását azzal a felismeréssel indokolja, hogy a különböző drámai konstellációk kombinatorikus úton elállíthatók különböző (szám szerint 36) drámai konfliktus-típusból, amelyek mindegyike tulajdonképpen egy adott pillanatban megtestesülő erőrendszer belső formája.

Egyébként a drámát — a két koordinátából álló rendezett pár mintájára — egy rendezett tizenkettessel aproximálja. Ez a megoldás nagyfokú rokonságot mutat az automaták, véges és végtelen állapotú gépek rendezett ötösként történő algebrai reprezenációjával. E frappáns megoldás előnye akkor ismerhető fel, ha belátjuk, hogy a dráma és a gépek matematikai leírás módja nagyfokú pozitív analógiát mutat. Ilyen módon lehetőség nyílik a drámai művek számítógéppel történő elemzésére. Ennek illusztrálására a könyv példákkal is szolgál.

A könyvet matematikai emlékeztető egészíti ki, amelyről sajnálattal kell megállapítani, hogy meglehetősen szűkszavú, az egyes fogalmakat csak informatív szinten tárgyalja, minden bővebb magyarázat nélkül. Lapidáris stílusa mellett a függelék nem is teljes, nem tartalmazza a könyv szövegében előforduló összes matematikai kifejezés definícióját, így például nem található meg benne a Hamming-kód és a morfizmusok fogalma sem. Ezért célszerű a kötet rendeltetésszerű hasznosítása előtt — vagy azzal párhuzamosan — más források felhasználásával a matematikai ismereteket feleleventeni.

GYALUS Károly

FILOZÓFUS, AKI MOZGALMAT CSINÁLT

Ferenc Bodrogyvári: *Negacija i humanitet*, Radnički univerzitet Veljko Vlahović, Szabadka, 1977.

Marcuse a második világháború utáni korszak egyik legérdekesebb filozófusa, sőt egyik érdekes egyénisége is. Azóta is jelentkeznek olyan filozófusok, akik mozgalmakat befolyásolnak, vagy maguk is mozgalmakat indítanak el, mint például napjainkban az olyan sokat emlegetett Althusser, aki központi helyet kapott a francia baloldali választási kudarcát követő lelkiismereti vizsgálatban. Marcuse neve azonban nemcsak mozgalmat jelentett, hanem új életstílust, világszemléletet, az élet és a világ iránti új viszonyt is. A hippy mozgalomban éppúgy megtalálhatók hívei, mint ahogyan az 1968. esztendő nagy megrázkódtatásában, főként Franciaországban, megéreződik hatása mind a látványos eseményekben — például a megtiltani tilos jelszóban —, mind pedig a tartalmilag, az öngigazgatás felé való fordulásban. De a mozgalom fogyatékságain is ott van Marcus tanításának bélyege, az a torzkép, amelyet tanításai alapján

kapott, az ösztönszerűség, a munkásosztály helyett más élcspat keresése, az értelmiség szerepének misztifikálása stb.

Igy aztán elmondhatjuk, hogy a sajátos körülmények egymásra találása folytán napjainkban kevés olyan filozófus van, mint Marcuse, aki erényeivel és ellentmondásaival, pozitív és negatív hatásával olyan nagy szerephez jutott napjaink társadalmi-politikai mozgásaiban, hogy nemcsak az ideológiát és annak szűkebb területét, a filozófiát formálta és befolyásolta, hanem társadalmi események alakulását is. Ezt a sajátos és rendkívül érdekes egyéniséget — embert és filozófiát — próbálja megragadni nemrégiben megjelent könyvében Bodrogvári Ferenc. Egyformán vállalkozva a bemutatásra és a kritikára, azzal az ambiciózus céllal, hogy: „Ez a munka nem rendszeres, monografikus bemutatása Marcuse filozófiájának. Ellenkezőleg, ez a filozófia ezúttal csak arra szolgál, hogy kiindulópontot adjon a szerző dilemmái kifejtésének.”

Elmondhatjuk, hogy Bodrogvári sikeresen megbirkózik ezzel a hettős feladattal: bemutatni, az olvasók elé tárni Marcuse filozófiáját, és annak kapcsán szólni számos időszervi dilemmáról, amelyek a szerző dilemmái, de ugyanakkor napjaink valamennyi gondolkodójának időszervi kérdései is. Ezzel a nehéz feladattal megbirkózva, Bodrogvári Marcuse filozófiájának és a vele kapcsolatos kérdéseknek átfogó és igen értékes összefoglalóját adta.

Könyvére azonban rányomta bélyegét, hogy doktori értekezésnek szánta a belgrádi Bölcsészeti Karon. Nem pusztán a filozófiát kissé lekicsinylő marxi tételre gondolunk itt, mely szerint a filozófusok csak különbözőképpen magyarázták a világot, hanem a filozófiával való foglalkozásszerű elmélyülés, a filozófia gondolatvilágába való bezárkózás következményeire is.

Marcuse filozófiájának bemutatása ebben a könyvben ugyanis ott a legértékesebb és legtartalmasabb, ahol a szerző találóan egymás mellé állítva fejt ki ezt a filozófiát, hatását és társadalmi-történelmi tartalmát egyaránt. De csak doktori értekezés lesz, amikor filozofálás a filozófiáról, vagyis már nem is a világ, hanem pusztán a filozófia magyarázása. Ahogyan Hegel bemutatása is veszt erejéből, ha a hegeli filozófia történelmi háttérét, érdemének méltányolását és kritikai túlnövését egyaránt tartalmazó marxi elemzést a lét és a kellene fogalmának ismertetésével cseréljük fel. Még többet veszít értékéből Marcuse bemutatása, ha a társadalmi valóság reá gyakorolt hatásáról megfeledkezünk, nem vizsgáljuk az ő eszémének és tételeinek visszahatását erre a társadalmi valóságra, hanem tanítását csak mint absztrakt filozófiai rendszert tekintjük át.

Ennek következménye a könyv túlzottan elvont ábrázolásmódja és hozzáállása, talán még az idézetek felsorakztatása is; sokszor úgy érezzük, a szerző az egyik idézettel magyarázza a másikat. Még jobban hiányoljuk, hogy Marcuse lényeges tételeit, amelyek olyan nagy hatással

voltak a nyugat-európai szellemi életre és a társadalmi mozgásokra is, csak úgy mellékesen érinti, vagy éppen nem tud velük mit kezdeni.

Ez azonban csak arra hívja fel a figyelmet, hogy Bodrogváritól a most megjelentetett doktori értekezés után új műveket várunk. Mert ez a könyv megmutatta a szerző alkotóerejét, képességét arra, hogy olyan művet adjon az olvasó kezébe, amelyben szuverénül hozzányúlhat olyan témákhoz, amelyek eddig nem is szerepeltek a vajdasági szellemi élet tárházában. Lehet, hogy itt még az olvasó túlzottan érzi a foglalkozás-szerű filozofálás nyomait, de nyilvánvalóan a könyv és a szerző erőnyeit tárja elének már maga a témaválasztás, a bemutatás elmélyültsége, kritikával és érdekes észrevételekkel, meglátásokkal való kikerekítése. Ha ehhez még hozzáteszük a szerző tájékozottságát és olvasottságát, köztük a magyarországi szerzők közvetítését a jugoszláviai filozófiai élet felé, akkor teljesebb képet alkothatunk a mű erőnyeiről.

Reméljük, egy közöttünk élő, de a jugoszláv szellemi életbe egyenrangúan bekapcsolódó szerzőt avatunk ezzel a művel, amely egy érdekes és állandóan gazdagodó filozófiai munkásság kezdete lesz.

BÁLINT István

KÉPZŐMŰVÉSZET

A FESTÉSZET ÉS A PESTIS

A GRUPA 69 tárlatáról

Kevés képet, kiállítást láttam a nyár folyamán, ám néhány képfelület élménye olyan intenzíven él emlékezetemben, olyan intenzíven bizonyítja nekem azt a gide-i tételt, mely szerint a bőr, illetve a felszín a legmélyebb, hogy okvetlenül szólnom kell róla.

Még júniusban láttam a 19 tagot számláló GRUPA 69 tárlatát. A legreprezentatívabb jugoszláv képzőművészeti csoportról van szó. Egyik heti napunkban komoly vita is indult a kiállítás kapcsán, úgyhogy egy pillanatra beleshettünk a kulisszák mögé, azért mondom, hogy csak egy pillanatra, mert a vita megszakadt. Ám minket ezúttal sem a kulisszaitkók érdekelnek.

Én elsősorban azért tekintettem meg a csoport kiállítását, hogy Veličković-képeket lássak. Minden vonása, mozdulata érdekkel; lassan már egy kis könyvnyi frásom gyűlt össze róla. *Az ember* sorozatból egy újabb